Lutsyk, I. IA.
Peklo v khati

PG
3948
L893P4
1918

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

ПЕКЛО
В
ХАТЇ.

Образ з житя народа в однім акті.

НАПИСАВ

РОМАН СУРМАЧ.

1918.
З друкарнї "Свободи", 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PEKLO

ПЕКЛО В ХАТЇ.

Образ з житя народа в однім акті.

НАПИСАВ

РОМАН СУРМАЧ.

ЦІНА 15 ЦЕНТІВ.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

1918
З друкарнї „Свободи“ 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PG
3948
L893P4
1918

ОСОБИ:

Тодор, бідний ґазда
Таця, його жінка
Феська, старша дочка
Марта, молодша дочка
Іван, їх син
Пазя, сусідка
Доця, сусідка
Максим, сусід
Мортко, жид

Діє ся в хаті Тодора.

MAY
4
1984

СЦЕНА I.

Марта сама, сидить задумана.

Боже мій, Боже, що діє ся у нас! Справдішне пекло. Гаразду ніколи не було в тій хаті, все сварня і лайка, а тепер то і витримати годі. На наше нещастє вступив жид в нашу хату, а з жидом горівка, а з неї проче пішло. Стали пити тато і мама, за ними Іван, парубок, а вже добре потягає, а тепер послїдне з хати тягнуть, в льотерію ся забавляють. Казали вчера проїздші люди, що вийшли такі самі „люмера" як тоті, що їх Мортко дорадив, а мама поставили. (Задумує ся). Поставили... дві неділї плила менї кров з за пальців при тяжкій роботї на двірськім, і ось тота кервавиця моя, зарібок, пішов в чужі руки на льотерію. І біль давить серце дивити ся на тото і страх збирає, що колись Господь Бог справедливий не схоче дивитись на тоту Содому і пічне зсилати допуст свій за допустом. Тото збігли до міста по великі тоті гроші з льотерії, а мама ходять по цїлїм селї та людий визивають своїм паньством. (Глядить в вікно) Що я бачу, Феська іде з клунком, бач службу покинула. Сором, сором; господарська дочка сама пішла з хати на друге село жидам служити, та їх бахорів колисати... Сама пішла, сама вертає.

(За сценою чути спів Феськи):

Ой до мене сита, сита
Ой до мене решета,

Ой до мене парубоньки,
Бо я собі молода!

СЦЕНА 2.

(Вбігає в хату Феська, клунок кидає під лаву, обкручує ся скоренько на одній нозї по хатї, а потім стає по серединї).

Феська. Ха, ха, ха, а то у вас таке паньство, що вже подушки спродали?

(До Марти):

А ти чого стоїш сестри не витаєш? Що, цураєш ся жидівської наймички?

(Співає):

Ой нема то, ой нема то
Як в жида служити.
Будеш юшку з риби їсти,
Горівоньку пити!

А що, правда, такої ще і не чула, га?

Марта. Здорова сестро! Щож ти кинула службу цїлком?

Феська. Певно, що кинула. Досить наносила ся жидам води, тай з піяками наводила ся. А нинї тато, йшли до міста, вступили та кажуть: „Фесько, післав Бог щастє. Виграли сьмо на льотерії купу гроший. Цїле село куплю!" Тай пішли, а я мерщій своє дрантє забираю, тай домів. Жид до мене з писком, жидівка собі, бахурята собі: ти сяка, така. А я за кочергу, а зась вам! Ха, ха, ха, жидівка присїла на землю зі страху, жидови з під шинквасу тільки ярмурку видно, а жиденята як песята, одно під стіл, друге під лаву. А я зі сміху аж душу ся! А щож коло вас чувати?

Марта. Зле сестро, дуже зле! От бачиш яке наше ґаздівство, наше богацтво. На обістю нема вже нїчого, всьо винесли з хати, до чиста. На менї ось та одна дим-

ка, на сором, до церкви нема в чім піти. Що зароблю, всьо забирають, та коби бодай на хліб, а то до жида і льотерію. Пішлаб я на службу, та на когож лишу їх обоє? Хто дасть ту який поратунок?

Феська. Бо ти дурна! От у мене як: служу у жида, тай пануюю. Як що до чого, то і жида набю, а не неволя мені гнути ся та робити, щоби другі за мої гроші смикали та дудлили горівку. Ну а Іван, що робить?

Марта. Не питай ліпше. Що робить? Був в службі, такого начинив, що нагнали єґомость; ходить до двора, тай на встид і ганьбу прокрав ся; ціле село дивило ся, як його жандарм ще і скованого вів, два місяці сидів.

Феська. Овва, велике діло! Або то в арештах пси, не люди сидять? Аво, я сиділа три доби за „писок" і що мені. Бувало стану співати, кричати. Ключник сварить, ключами бє, а я собі: (співає):

Купи мені пане,
Нові черевики,
А я собі скочу
В корчму на музики.

Марта. Ой сестро, сестро, не встид тобі таке говорити? не сором? за щож рід наш має бути посьміховищем на всьо село і на сусідні.

Феська. А тихо, ти навіджена. Диви, яйце курку хоче розуму вчити. Ти пильнуй свого носа, а я свого діла. А дивись!...

СЦЕНА 3.

Ті самі і Іван.

Іван. Диви, диви і Феська є, жидівська ґаздиня. Злакомилась на маєток, що?

Феська. Дурний ти, або що, не можна до хати зайти, як?

Іван. ти дурна. Як би я так, як ти, тоби цілий день за фляшку тримав ся. Марто, іди мені принеси тютюну.

Марта. Давай гроші, то скочу.

Іван. Диви, яка цяця. Та я просто з корчми іду, як би мав гроші, сам би взяв. За свої возьми.

Марта. Іване, ти знаєш, що у мене нема ні одного ґрейцара. Що заробила все мама забрали.

Іван. Мудра мама. А ти Фесько, не маєш? га?

Феська. Певно, вжем ся доробила на жидівськім сьмітю, аж грішми сію довкола, А щож, жид не знає псявіра, що мама виграла гроші і тепер скінчилась наша біда. Нехай боргує.

Іван. Не хоче, собака. Господи, що там вже не написано у него! Та вже і „лїцитанцію" на нас має... (до Марти): Слухай но, а ти чого посоловіла, як би божу пятноньку зіла? Жаль тобі, що буде гаразд в хаті, що буде можна масно зїсти та добре випити? Іди дурна! Будуть гроші, то я сам старим скажу, щоби і для тебе зі сотку дали, підеш за свого Романа, підеш!

Феська. Певно, давай її цілу сотку, а може ще й корову, може дві?

Іван. А корова таки її. Небішка тїтка її дарували. Що її, то її...

Феська. От всї ви дурні. В хатї, як в хлїві, анї що випити, анї зїсти. А скількиж то тих гроший тато принесуть?

Іван. Бог знає. Кажуть, що щось аж пятнайцять соток.

Феська. Ато буде празник, ото буде рай тепер. А я ся приберу, тай по селї як пава буду походжати, а за мною хлопцї, як мухи до меду.

(Співає):

Заграй, заграй музиченько,
Заграй менї дрібненько,
А я собі погуляю,
Бо я молоденька.

Іван. У-га, у-га, у-га! (плеще в долонї) Тьфу, без люльки зле...

Марта. (до сцени): Мати Пречиста, не карай нас своїм гнївом!

СЦЕНА 4.

(Входять: Таця, Пазя і Доця).

Таця. Ходіть, кумоньки, ходіть. Не цурали ся мною, коли я була в біді, то і я не цураюсь вами нинї в паньстві і богацтві. Сідайте.

Пазя. Дякуємо кумцю, дякуємо. А чогож би нам цуратись було вами?

Доця. Певно, абож ви не люди, чи що?

Таця. Ой цурали ся инші, побила би їх сила Божа. Феська, а ти прийшла зі служби?

Феська. Аяк, ще буду жидівські бахурі дальше няньчити? або то я не господарська дочка, чи що?

Доця. Певно, господарська, ще і богацька, мама виграли на „льонтерію".

Іван. Мамо, на тютюн дайте.

Таця. Аво, одурів, а я з відки візьму? Почекай до вечера, принесе старий, то цмокниш собі хоч і на останну годину.

Іван. А ви мамо кленїть свою голову, а не мене.

Марта. Іване, що ти кажеш! Іване...

Іван. Мовчи, навіджена!

Таця. Аби тебе сила побила Божа, ти кримінальнику... ти...

Іван. Овва, нїбито ви не сиділи, що?

Таця. Сиділам, то за „писок", а не за крадїж...

Іван. А за Парасинї курки хто сидів, може я?

Таця (до Доцї): Таки правда, що сиділа. Тямите?

Доця. Таже тямлю, тямлю...

Таця. Чуєте люди? А коби я сьвіта не бачила божого, як воно правда, а коби я...

Феська. Та що вам мамо! Сиділи, щож такого. От і я сиділа і вони, кума Пазя і Доця, сиділи.

Пазя. Я за коноплї.

Доця. А я за писок.

Феська. Сиділи, то сиділи, а таки єсьте собі ґосподині, може ні?

Іван. А видите, що на моїм стало...

Таця. Такий то сьвіт. Рідні діти не шанують тата, маму, а щож доперва чужі. Пальцями показують. А ось Господь Бог справедливий показав, за ким його ласка сьвята. Тепер віджи́вемо: жида сплачу, викуплю поле, хату покладу нову, як палату. Куплю собі і дівкам коралі по пояс, діти вивіную, і псови дороги перейти не дам.

Пазя. Певно, добре кажете, най люди зеленіють від злости.

Феська. Е, хтоби там на людий оглядав ся. Кождого осудять на язики пустять.

Доця. Таки так, сьвята правда.

Іван. Як мене хто обмавляє, то я його пястуком, аж му засьвітить ся. Мамо, та пішліть по тютюн, та горівки би здало ся...

Пазя. Пішліть кумо, жид поборгує на такі гроші, таж льонтерія заплатить.

Доця. Сама річ, що заплатить.

Таця. Ану, Марто, мерщій бери фляшку і іди по горівку, а нехай невір доброї дає, — чуєш, скорше.

Марта. Мамо, робіть що хочете, а я таки не піду, жид визиває, Бог зна, що говорить.

Таця. Видиш, ящірка якась! То я можу іти і боргувати і з жидовою побивати ся, а вона не може. Дивіть ся куми, дивіть но ся!

Пазя. Ая, розуму матір навчає.

Доця. Таки навчає!

Іван. Дуже мудра, пані, ащож робити, пані то пані.

Феська. Овва, не хочете пійти, давайте фляшку, (закидує на себе рядно) я з жидом знаю говорити, я йому наперед пейсики обітну, а потому заспіваю:

А я господиня
  В жида боргувала,
Ходаки пропила,
  Боса танцювала.

Бувайте здорові, зараз буде горівка!
(Вибігає до дверий, а тут стрічає ся з Мортком.)

СЦЕНА 5.

Ті самі і Мортко.

Мортко. По що іти по горівку, горівка є.

Іван. (зриває ся з лави): Давай, давай!

Мортко. Іди, свиня, то не на твоє горло, то на делїкатне горло від Таці, Пазї, Доцї! Ну, а Тодор вернуло вже, що?

Таця. Нї ще, ждемо.

Мортко. Верне, верне, і гроші будуть я на певно знаю, що люмер трафило.

Феська. Слухай Мортку, а богато то буде тих гроший, що?

Мортко. Що то Мортко? кому ти тикаєш?

Феська. А диви, я своїм жидам ще лучше кажу.

Мортко. Іди ти дурне, іди! Як би ти на Янкель тикнуло, то воно би викнуло, щоби тобі зуби тикнули до бороди.

Іван. Певно, що так, певно.

Таця. Та не гнївайте ся Мортку, от звичайно молоде, пискате.

Пазя. Таки правда.

Доця. Молоде, вітер в голові.

Феська. А вам на язиці — чули що?

Мортко. Тихо ти! Ну! гроший буде цїла купа, бо то льотерія то дуже великий ґешефт. У нас в місточке, один жид то виграло триста сотки, чуєте!

Таця. Ой Господи, та то десь страх богато. Ой запануєм, запануєм, на цїле село запануєм; покажу я людям, що то значить господиня. (Бере фляшку з горівкою).

Мортко. Слухайте Тацьке, я вам щось скажу. Ви тепер нївроку господиня, будете і корови і конї купити, правда, що?

Таця. А таки так.

Іван. Заведемо ґаздівство на сто миль.

Мортко. Ми ся порахуєм, ви заплатите менї моє, і ліцитації не треба буде. Оно пан „кунцеліст" і так буде нинї на ліцитації, але як ви будете менї гроші дати, то я не буду робити кумедії. Тільки знаєте, що у мене є різник Берко, йому дуже подобала ся ваша красуля, дайте тото корова, а ми ся порахуєм нинї, що, згода?

Феська. Диви ся, ще корову давай!

Іван. Тихо, що ти знаєш, будемо мати сто коров, а Мортко „трінкаль" дасть.

Мортко. Певно, що дам, певно.

Таця. Або я знаю, без чоловіка якось нїяково, почекайте до вечера.

Мортко. Як чекайте, що? В вечер Тодор принесе повно гроший, цїлу нїч рахувати будете, хто за корову буде дбати!

Пазя. Та і тото правда!

Доця. Правда, сьвята правда!

Таця. Коби то знати та певність мати.

Марта. Мамо, сеж моя красуля, небішка тїтка менї її дарували.

Мортко. Що ти знаєш, на що тобі таке корове. Тобі будуть два корови купити і один бик, ти будеш панї.

Таця. Е, що там довго говорити, обо що, що її корова. Я кажу беріть, а потому порахуєм ся. Аби льонтерія здорова була, що там менї по сухоребрій корові, куплю собі сїм коров і саму сметану буду їла.

Марта. Мамо за що ви мене караєте. Не досить, що роблю на вас днями, ночами, та ще забираєте менї корову, цїле майно моє? Яж її доглядала, яж її плекала, а тепер (плаче).

Таця. Зась тобі, зась, розумієш? зась. Я тут господиня, а хочеш, то правуй мене, правуй, іди до суду, до жандармів іди маму продавати, ти поганице одна. А не влад тобі, то рушай менї з хати рушай, най тя не бачу, іди де хочеш в сьвіт за очи.

Марта. Мамо, що ви кажете. Яж робила, і руки собі відробила, не на себе, а на вас, а ви гоните мене з хати, рідної хати.

Мортко. Тихо, ша, ти собі сиди на своє хата, а корове, то я вже заняло і Берко вже її повів. Я знаю, що Тацьке не є дурна баба. А тепер то ви горівки попивайте, а як Тодор прийде, то буде велике баль! (виходить).

СЦЕНА 6.

Ті самі без Мортка.

Таця (до Марти). Не плач, будеш мати і корову і телятко і пацятко, побачиш.

Марта. Добре вам казати, а мене серце болить.

Феська. Овва серце болить, є зачим.

Іван. Мамо, та пийте вже горівку, чого ждете.

Таця. Ага, може тобі все дати. Дудливбись від рана до ночи. Правда, що. Гей куми мої куми, коби то ковбаси, або сала нам.

Пазя. Ей гріх кумо, пятнонька сьвята.

Феська. Або то що пятниця шабас, чи що?

Таця. То то раз мудро сказала.

Іван. Та то є гріх, що з писка, а не що до писка.

Таця. Мовчи дурню. (Бере келїшок в руки.) Ну нехай жиє сьвята льонтерія, коби тота пані здорова була, та з діточками в житю проживала. (пє, іде чарка навколо, послїдний Іван до Феськи).

Іван. Ну ти жидівко моя.

Феська. Най буде, що я жидівка, аби була горівка, та випю і заспіваю:

Чи то з миски, чи з корита,
Коби стравоньки до сита,
Чи я дївка, чи жидівка,
Коби була лиш горівка — уга!

Пазя. А то видумала. А ти Марто випий за здоровлє красулї, то лекше на серцю буде.

Марта. Дякую, я не пю ту отрую, коби і не півстала вона була в нашій хаті.

Доця. Диви, яка мудра стала, старих навчає.

Таця. Та кажу вам кумо, така писката все від „вуродзеня", ая. Гей куми мої, куми, віджию я тепер і о вас не забуду.

Доця. Коби так ваша ласка а позичили пару ремских. От кожух вже два роки у жидка в коморі (пють тепер в друге горівку) а чобіт на ногах не мала, ще як дівкою.

Іван. Певно, бо всьо, що маєте, то пропєте, ха, ха, ха.

Доця. Аво, дивіть ся, чиста напасть.

Таця. Позичу, кумцю позичу, і крови вам не пожалую.

Доця. А мені кумонько, мені, така вам біда, таке лихолітє, що хиба гинь, я за слізми вже і сьвіта божого не бачу. (плаче).

Феська. А ви чого, ще клопоту вам мало, до до коршми ідіть, потіха буде.

Доця. Та вони і так все в коршмі, в шабас то і послугують, таки так.

Пазя. А зась тобі, ти заслинена плюгавице, а зась.

Доця. А що, може не правда, може тя Сура не била макогоном?

Пазя. А тобі що до того, диви, злодійка, не вкралась Ониськови сокири, що?

Доця. Ей люди тримайте мене, бо її зуби вибю, її, відьмі старій.

Марта. (до себе) Господи, пекло в хаті, пекло правдиве.

Таця. Кумоньки мої кумоньки, по що вам сварити ся (пє) от припийте. Ну ви Доцю, (до Доці). Або ми не господині?

Доця. Таки так. (до Пазї) Ну кумонько, дай вам Боженько сьвятий всякого добра, із роси і води і каміня най ся родить. (пє і дає Пазї.)

Пазя. Дай вам Боже, таж ми сусідоньки, тай одна за другу душу дамо. А так. А то прийде ся нам

всім умирати, на суд божій ставати. (плаче)

Таця. Таже прийде, прийде (плаче) ай покину я дітоньки мої сиротята, покину, свого чоловіка, соколика, покину і коні і корови і всьо, ай бідна моя головонько, падоньку мій гіренький.

(Пазя і Феся заводять собі в голос.)

Іван. Показили ся баби, місто горівку пити, бечуть як жидівські кози.

Феська. Правду кажеш, гей жінки, а що ми подуріли, ану метелиці. (співає)

Ой гоц хоч біда
Бо я собі молода.

(всї три баби собі співають тої самої і крутять ся присїдаючи. Іван видирає Таці і дудлить все до споду, а потому плеще в руки).

Іван. Гу-га, гу-га, а скорше, гай, гий, гай, уга!

СЦЕНА 7.

(Входить Тодор, нахилений в подертій свитї.)

Тодор. Гей люди, а вам що при голові? (всї стають на місци).

Феська. Лонтерії здоровлє пємо.

Тацька. Тодоре, а що гроші суть?

Тодор. Ага суть! Були, тай нема.

Тацька. Падоньку мій нещасливий! А щож згубив, чи що.

Тодор. Чекай, всьо розкажу до чиста. Вийшов я зі села, тай іду, іду, увійшов милю, дві (сїдає, всї стоять коло него) аж зайшов. Приходжу на льонтерію, даю цедулу, ну і каже жид, що ми виграли цїлих чотири срібла і три шусцї.

Таця. А деж сотки, Господи!

Тодор. Нема, тілько тото прислали з Відня від цїсарської каси. Вийшов я на місто, міркую, куплю де гуску, та перекушу, а ту напав мене рудий Іцко,

вже собака знав за гроші, тай каже: „віддай довг, віддай". А я кажу, не дам, бо буде жінка сварити. А жидова як ся злетїла, давай мене стусанами по під ребра, відібрали всї гроші до чиста, а я голодний іду назад... Дивлю ся, Берко веде корову, я до него, а ти невіре, де вчепив ся до красулї, а він до мене: ти свиня, ти хрунь і ще батогом мене, каже: я Морткови гроші заплатив. Тай така то робота.

Таця. А щож ми тепер пічнемо. Бодай ся тота льонтерія сказила, та бодай її.

Пазя. А то комедія.

Доця. Дивне диво.

Іван. А хороба на неї.

Таця. Завтра ленцитація, нещастє моє, а що я бідна сирота вдію.

Феська. Та було бодай корови не давати.

Тодор. Та то правда, тепер біда.

Пазя. А я радила вам.

Доця. І я казала!

Таця. Показили би ся, проч менї з хати відьмо, пішла злодійко, напили ся моєї працї, а ще цьвікотять тут!

Пазя. Яку твою працю, сам жид приніс. Чекай підеш ти завтра жидам воду носити. Ти піячко, ти.

Доця. Ходїм кумо. По селї рознесемо, а то комедія. (Пазя і Доця вибігають).

СЦЕНА 8.

Ті самі без Пазї і Доцї.

Таця. Щож я бідна вдію, що я вдію. Працю кервавицю занесла на тоту льонтерію, молила ся до неї, а тепер.

СЦЕНА 9.

Входить Мортко і Максим.

Максим. Слава Ісусу Христу!

Марта. На віки слава.

Мортко. А що Тодор, не подвигав ся грішми.

Таця. А побила би тебе сила Божа, коби не ти, я би була ґаздинею.

Мортко. Тихо, ти дурна, що ти є? Не було пити, я тебе скілько раз і твій хлоп і твоє син злодій з коршма гнало, а ви як хазер лїзло саме.

Таця. А казав ти, що люмера вийшли?

Мортко. А може не вийшли, може гроший не було? що?

Максим. Біда і годі! Слухайте, казали війт сказати, що приїхав пан зі суду, завтра будуть лїцитувати вас.

Таця. А Господоньку, Матїнко моя небесна.

Іван. Добре тато, мати ґаздували, жид гонить їх, ще і корову му дали.

Мортко. Ну, я корови за дурно не брало, я буду за неї відрахувати цїле двайцять ремске.

Тодор. Таж Берко давав за ню сорок.

Мортко. Що Берко давав, то Берко а то я даю, а завтра лїцитація, бо моє зять вже чекає на тоє хата. Ну, ну, тїште ся з ваше льотерії а я собі іду на шабас. (виходить.)

СЦЕНА 10. і послїдна.

Ті самі без Мортка, Марта і Таця плачуть.

Максим. Та не побивайте ся. Пійдете в комірне, будете робити, дві дївцї здорові і парубок і ви ще хвалабу не без сили, голодом не пімрете.

Тодор. Та коби хотїли робити.

Феська. (витягає свій клунок з під лави) Бувайте здорові всї, а я припізнила ся.

Таця. А деж ти ідеш?

Феська. Де, до жидів своїх. І там на шабас ледво зайду. (іде за дверми співає).

Ой до мене, сита, сита
Ой до мене решета...

Іван. (протягає ся) А я іду завтра до міста. На що менї з дїдами водити ся! (виходить).

Тацька. (плаче. Тодор сидить на лаві, понуривши голову).

Марта. Не плачте мамо. Робила я до тепер то і довше робити-му, хотьби і руки відробила, голодом не помремо.

Максим. (на серединї сцени). От видите! Дав вам Бог бодай тоту потїху, що маєте одну щиру дитину. Молїть ся Богови, коршми виминайте, забудьте за льотерію, а коли поглянете на тоту хату, в котрій родилисьте ся і самі жидам в руки віддали, то кайте ся, кайте гірко, а Бог простить вам, щосьте місто сьвятого мира завели пекло в хатї.

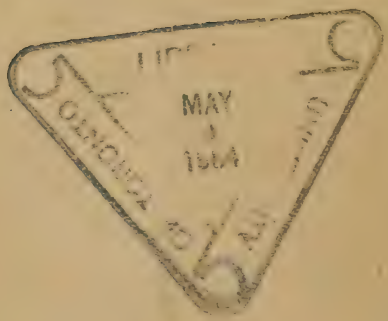

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY